

Komparace systémů tělesné přípravy AČR a armády Dánského království

Na to, do jaké míry odpovídá tělesná příprava v AČR úrovni moderních armád se snaží nalézt odpověď následující text, který srovnává systém vojenské tělovýchovy AČR se systémem armády Dánského království. Armády, která byla zakládajícím členem NATO (a je jím stále), je srovnatelná v mnoha ohledech s AČR a která je pravidelným účastníkem zahraničních misí od samotného začátku jejich existence.

Tělesná příprava je úzce spojena s vývojem společnosti, a tím i s armádou od nepaměti. Zanedbání všestranného rozvoje člověka, proti již v antice prosazované kalokaghatii – ideji harmonické krásy těla a ducha, mělo vždy negativní dopady jak na člověka samého, tak také na společnost jíž byl součástí. Se vznikem státu a armády se stává tělesná příprava významným prvkem výcviku armády.

Začátek 21. století poznamenaný rychlými změnami ve vojenství nic na postavení tělesné přípravy nezměnil. Za samozřejmý je považován požadavek na vysokou úroveň obecné zdatnosti a odolnosti spojené s potřebou pevného zdraví a vysoké práce schopnosti – výkonu specializovaných činností – na hranici limitní výkonnosti. Proto je každý voják připravován na to, aby byl schopen plnit náročné úkoly jak v míru, tak ve válce a musí být připraven čelit dalším mimořádným podmínkám, které mohou nastat doma i mimo jeho vlast.

Takovými mimořádnými podmínkami mohou být situace spojené s bojem, s pobytem v chladném anebo naopak velmi teplém klimatu, s pobytem ve vyšší nadmořské výšce nebo řešení situací spojených s náboženskými, společenskými a jinými odlišnostmi při pobytu v cizím prostředí. Tomuto zadání se přizpůsobuje také systém vojenské tělovýchovy v Armádě České republiky.

Ozbrojené síly Dánského království

Armáda Dánského království je založena na základní vojenské službě (všeobecná branná povinnost), která trvá podle druhu vojska od 9 do 11 měsíců. Od roku 2005 by se měla armáda Dánského království stát armádou převážně profesionální, přičemž základní vojenská služba zůstane zachována, avšak bude zkrácena na 4 měsíce a po ní se každý muž (pro které je vojenská služba povinná) může rozhodnout, zda bude sloužit dál jako profesionál nebo se stane vojákem v záloze nebo „úplným“ civilistou.

Ozbrojené síly dánského království tvoří důležitý prostředek bezpečnostní politiky a jejich cíle jsou založeny na zákonech přijatých parlamentem v únoru 2001. V obecné rovině jsou to tyto cíle:

- prevence konfliktů a války,
- podpora suverenity Dánska a zajištění existence a integrity země,
- další mírový rozvoj ve světě za současného respektování lidských práv [1].

Dánské království si plně uvědomuje potřebu prosazování mírového rozvoje v dalších oblastech světa. Proto se dánští vojáci účastní mírových operací OSN od roku 1948. Ke konci roku 2003 více než 63 000 dánských vojáků sloužilo v NATO, OSCE a OSN misích. K lednu tohoto roku (2004) 1100 vojáků ze všech tří druhů vojsk, které armáda Dánského království má, tj. pozemní, vzdušné a námořní síly slouží v mezinárodních misích po celém světě: na Balkáně, v a v okolí Afghánistánu, v Africe, v Iráku apod.

Tělesná příprava v armádě Dánského království

Systém tělesné přípravy klade důraz na všestrannou přípravu vojáků pro plnění úkolů v různých variantách nasazení, na rozvoj a regeneraci fyzických a psychických sil a na upevňování zdraví. Cílem tělesné přípravy je zajistit tělesnou připravenost vojáků k zvládnutí náročných situací spojených s výkonem vojenské služby. K hlavním úkolům patří:

- dosažení a udržení optimální tělesné zdatnosti a výkonnosti,
- plnění stanovených výkonnostních požadavků po celou dobu služby,
- rozvíjení a stabilizace psychické odolnosti,
- výchova k pravidelným pohybovým aktivitám jako prostředku k upevňování tělesného a psychického zdraví,
- regenerace tělesných a psychických sil.

Tělesná příprava je součástí přípravy všech druhů vojsk armády Dánského království. Rozsah hodin tělesné přípravy je stanoven pro všechny vojáky stejně a jsou to 4 hodiny týdně (s výjimkou speciálních jednotek).

Obsahem tělesné přípravy jsou především tyto pohybové aktivity:

- zrychlený přesun,
- překážková dráha,
- běh s orientací v terénu,
- boj zblízka,
- kruhový trénink,
- plavání,
- sportovní hry.

Hodiny tělesné přípravy jsou vedeny instruktory, kteří jsou připravováni v Centru pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil. Obsah hodin tělesné přípravy se u jednotlivých druhů vojsk téměř neliší. Výjimkou podobně jako u rozsahu tělesné přípravy jsou speciální jednotky. Vzhledem ke klimatickým podmínkám, které v Dánském království panují, je obsahová náplň hodin tělesné přípravy po celou dobu výcvikového roku prakticky stejná. Obsahem tělesné přípravy nejsou zimní sporty jako lyžování, bruslení, lední hokej, ale také ani techniky a příprava vztahující se k přežití.

Za tělesnou přípravu je stejně jako v AČR zodpovědný velitel. Po odborné linii je tělovýchovný pracovník, instruktor, povinen dbát odborných nařízení a metodik vydávaných Centrem pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil, které tak nepřímo ovlivňuje průběh tělesné přípravy v jednotkách. Personálně je tělovýchovný proces zajištěn v obecné rovině ve třech úrovních, kdy musí být alespoň:

- a) 1 důstojník sportu v pluku (500-700 vojáků),

- b) 1 poddůstojník pro sport v každé rotě,
- c) 1 instruktor sportu v každé četě.

Materiální a finanční zajištění vytváří předpoklady pro efektivní provádění tělesné výchovy a sportu. Při jeho hodnocení je třeba na něj pohlížet nejméně ze dvou hledisek. Prvním je materiální základna a druhým tělovýchovný a sportovní materiál. Co do počtu a kvality sportovišť je vybavení jednotek na vysoké úrovni. Je to dáno jednak relativně silnou ekonomikou a jednak prostorovými možnostmi. Standardní je vybavení několika travnatými hřišti na kopanou, atletickým stadionem, sportovní víceúčelovou halou, fitcentrem a překážkovou dráhou CISM (dráha pro soutěže Mezinárodní rady vojenského sportu – Conseil International du Sport Militaire). Na druhou stranu bazén, pokud není přímo v areálu, se dle možností pronajímá podobně jako u nás. Sportovní vybavení se dodává centrálně a to v průměrné kvalitě. Z toho důvodu je často, zejména u specialistů, upřednostňován nákup dle vlastního výběru avšak ze soukromých finančních prostředků.

Právně je tělesná příprava zajištěna v souladu s legislativou ozbrojených sil a je zaměřena na dodržování programu výcviku, připravenost personálu, který vede tělesnou přípravu, organizaci výcviku a metodické postupy, zajištění kvalitní materiální výbavou a její kontroly včetně účinné a rychlé první pomoci.

Ve vědecko-výzkumném zajištění se uplatňují interdisciplinární přístupy a týmová spolupráce s odborníky dalších oblastí. Centrum pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil úzce spolupracuje s Institutem sportu Kodaňské univerzity a využívá jeho vědecké a pedagogické kapacity v některých teoretických předmětech.

Testování tělesné výkonnosti

Testování tělesné výkonnosti vojáků je v armádě Dánského království součástí kontroly a vyhodnocování a slouží k posuzování míry plnění cílů a úkolů nejen tělesného tréninku, ale také výcviku.

Testování tělesné výkonnosti se provádí jedenkrát do roka, je povinné pro každého vojáka, poddůstojníka a důstojníka (výjimku tvoří vojáci základní služby – ti jsou pouze kontrolováni po zdravotní stránce; pro ty, kteří chtějí po základní vojenské službě pokračovat v armádě je testem pro muže Cooperův test (běh na 12 minut), ve kterém musí uběhnout nejméně 2000 m, pro ženy je to výkon, ve kterém musí uběhnout 2000 m (v čase do 13:45 min.) a skládá se ze dvou částí:

- základní test
- bojový test

Základní test

Základní test je pro všechny zaměstnance a další funkce, které nejsou přímo spojeny s výkonem služby v jednotce. Test obsahuje dvě položky. Jednu na testování vytrvalostních schopností a jednu na testování silových schopností. U položky na vytrvalost si každý může volit z nabídky testů, kterými jsou:

- běh na 3000 metrů,
- 20 km jízdy na kole,
- chůze 8 km,

- test na ergometru,
- orientační běh.

V praxi se nejvíce využívají prvně tři zmíněné testy. Při testování se přihlíží k věku a pohlaví. Hodnocení je splnil-nesplnil.

Bojový test

Bojový test je pro všechny personál v jednotce. Jednotky jsou podle určení náročnosti plnění úkolů rozděleny do tří skupin (toto dělení je velmi podobné dělení na jednotky A, B, C v AČR). Test se skládá ze čtyř položek, které musí být splněny v jeden den. Těmito položkami jsou:

- pochod na 10 km (jednotky II. a III. skupiny) v čase do 1 hodiny a 50 minut nebo 15 km (jednotky I. skupiny) v čase do 2 hodin a 50 minut,
- tažení 25 metrů a nesení 50 metrů zraněného vojáka v čase do 70 sekund,
- běh na překážkové dráze CISM s vynecháním dvou překážek: „írské lavice“ a „schody“, pro jednotky I. skupiny v čase do 8:30 minut, pro jednotky II. a III. skupiny v čase do 9:00 minut,
- běh na 500 m, 5x střelba z pušky z kleku, běh na 500 m a 9x střelba ze samopalu z lehu v čase pro I. skupinu do 7 minut, pro II. skupinu do 8 minut a pro III. skupinu do 9 minut, střílí se na vzdálenost 200 m na klečící figuru.

Na rozdíl od základního testu se v tomto případě nepřihlíží ani k věku ani k pohlaví a všichni bez rozdílu ho musí splnit. Všechny položky jsou plněny v polní uniformě a se zbraní. Hodnocení je splnil-nesplnil.

Při nesplnění testu tělesné výkonnosti může velitel nařídit extra trénink (kondiční stav jednotky je jeho odpovědnost).

V době, kdy voják není schopen plnit testy nesmí být povýšen ani postoupit ve funkci a nesmí mu být umožněno ani další vzdělávání. Pokud ani po jednom roce nesplní předepsané požadavky, odchází z armády.

Vzdělávání tělovýchovných pracovníků

Za vzdělávání tělovýchovných pracovníků je odpovědné Centrum pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil (dále jen centrum), které patří k nejstarším tělovýchovným školám na světě. Bylo založeno 25. srpna 1804 za krále Frederika VI., její první název byl Vojenský tělocvičný institut a prvním velitelem profesor Vivat Victorius Franciskus Nachtegall. V průběhu historie se název instituce několikrát změnil, činnost byla pozastavena pouze v období druhé světové války a o její vážnosti a důležitosti pro dánskou armádu svědčí i to, že jejím velitelem v daném období byl dokonce generál.

Centrum plní tyto úkoly:

- zajišťuje tělesný trénink a vzdělávání a zajišťuje inspekce provádění tělesné přípravy v dánských ozbrojených silách,
- vzdělává důstojníky, poddůstojníky a instruktory k vedení výuky a řízení jednotek dánských ozbrojených sil v oblasti tělesného tréninku,

- určuje fyziologické a tréninkové standardy a provádí testování jednotek v dánských ozbrojených silách,
- je odpovědný za rozvoj tréninkových programů a tělesných testů jakož i za pomoc v tréninku a při testování,
- významně se podílí na rozvoji těch sportů, které jsou spojeny s vojenským výcvikem.

Ve spolupráci s civilními a vojenskými sportovními organizacemi centrum reprezentuje dánské ozbrojené síly doma i v cizině a účastní se četných národních a mezinárodních sportovních událostí – buď jako organizátor, nebo jako poradní orgán.

Velitel centra je také inspektorem pro tělesnou přípravu dánských ozbrojených sil a provádí inspekce plánování, přípravy a provádění tělesného tréninku v jednotkách všech druhů vojsk. Rovněž provádí inspekce tělovýchovných a sportovních budov, objektů, a vybavení.

Sport v armádě Dánském království

Sport v armádě Dánského království je součástí společenského sportovního systému. Obrovským přínosem pro jeho rozvoj nejen na národní ale i mezinárodní úrovni znamenalo členství dánské armády v CISM. Armáda Dánského království je jednou z pěti zakládajících zemí této organizace, která vznikla 18. února 1948 v Nice ve Francii.

Použijeme-li naši vojenskou terminologii, můžeme podobně jako v AČR rozdělit tělesnou výchovu a sport dvou oblastí. Tou první je tělesná příprava, tedy to, co je pro každého vojáka povinné, a tou druhou je oblast výběrové tělovýchovy, tedy to, co si může každý voják dle vlastního zájmu vybrat. Obsah první byl již zmíněn, druhá je soustředěna do Dánské vojenské sportovní federace.

Dánská vojenská sportovní federace vedle sebe sdružuje jednak vojenské sporty, jednak sporty „klasické“. Zatímco sporty vojenské mohou být trénovány v pracovní době (omezeně), u sportů „klasických“ je to možné až po zaměstnání. Členství ve vojenské sportovní federaci tedy neznamená automaticky možnost sportovat dle zájmu v době služební tělovýchovy. Na druhé straně soutěže, podobně jako v AČR, jsou organizovány v rámci sportovních dnů velitele. V poslední době jsou upřednostňovány zejména soutěže vojenské, co se týče mezinárodní vojenské reprezentace, tam toto tvrzení platí dvojnásob.

K vojenským sportům ve kterých se armáda Dánského království zúčastňuje mezinárodních soutěží CISM patří:

- orientační běh,
- biatlon,
- vojenský pětiboj,
- námořní pětiboj,
- parašutismus,
- střelba,
- jachting.

Jedním z důvodů zúžení zaměření sportu je měnící se charakter a poslání armády (postupná profesionalizace, aktivní nasazení v misích, ...) a samozřejmě ekonomické podmínky.

Významné místo ve vojenském sportu zaujímají nordické (severské) soutěže. Zúčastňují se jich zejména severské země, tj. Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko. Soutěží se zpravidla

ve vojenských sportech a někdy bývají tyto soutěže otevřeny i sportovním reprezentacím mimo daný region. O tom, že jsou pořádány poměrně často, svědčí např. 43. vojenský nordický šampionát ve vojenském pětiboji (v roce 2003 to bylo 51. mistrovství světa v 56tileté historii CISM), kterého se zúčastnilo kromě severských zemí dalších 8 států.

Komparace obou systémů tělovýchovy

Porovnání systémů tělesné výchovy a sportu AČR [6] a armády Dánského království vede k závěru, že až na některé pojmové odlišnosti v používání označení totožných nebo velmi podobných aktivit, strukturální odlišnosti v systému a řízení armády (např. jiné druhy vojsk, rozdílné řízení tělesné výchovy a sportu) a další odlišnosti (viz dále) nejsou v tělesné výchově a sportu obou systémů v obecné rovině podstatné rozdíly. Na základě jejich charakteristických rysů (odlišností/shod) lze formulovat tyto závěry:

- ❑ ozbrojené síly Dánského království mají podobné úkoly jako AČR, jejich početní síla [2] v poměru k počtu obyvatelstva převyšuje početní stav naší armády (mírové počty armády Dánského království tvoří 20 550 vojáků a 7350 občanských zaměstnanců na 5,18 milionu obyvatel),
- ❑ hodinovou dotaci je tělesná příprava téměř shodná, obsahově se však liší především co do pestrosti (tradice, klimatické vlivy) a také co do zaměření – na rozdíl od AČR není kladen takový důraz na speciální tělesnou přípravu [4], ale spíše na tělesnou zdatnost obecně,
- ❑ personální zajištění koresponduje s naším systémem, celková úroveň odborného vzdělání je však nižší,
- ❑ materiální zajištění tělovýchovného procesu je na výrazně vyšší úrovni, což souvisí s celkovou ekonomickou situací – v Dánsku je HDP na jednoho obyvatele 32 179 USD, v ČR je HDP na jednoho obyvatele 6808 USD [3],
- ❑ legislativní zajištění je srovnatelné podobně jako spolupráce ve vědecko-výzkumné oblasti - centrum spolupracuje s Institutem sportu Kodaňské univerzity, a kromě již zmíněného standardního zázemí disponuje vlastní laboratoří sportovní motoriky,
- ❑ testování tělesné výkonnosti se liší zejména pojetím (splnil-nesplnil), v oblasti základního testování nejsou výrazné rozdíly, v oblasti speciálního testování se nerozlišuje pohlaví ani věk – rozhodující je, aby jednotka jako celek byla schopna obstát při plnění úkolů,
- ❑ vojenské školství je ve srovnání s AČR „skromnější“, platí to i odborném tělovýchovném vzdělání, kde nabídka vzdělávacích aktivit centra je výrazně užší ve srovnání s VO UK FTVS Praha, s výjimkou boje zblízka, překonávání překážek a orientace v terénu prakticky chybí to, co je v AČR nazýváno speciální tělesnou přípravou,
- ❑ sport je v armádě Dánského království zaměřen hlavně na vojenské sporty, jeho postavení není ovlivňováno tolik úspěšností armádních sportovců jako v AČR, proto nezahrnuje ani tolik sportovců s tak rozdílnou specializací, na druhou stranu nemá takovou výslednost jako sportovci AČR,
- ❑ tělesná výchova a sport je řízena z jednoho místa (Centrum pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil).

Kvalita lidských zdrojů a úroveň jejich přípravy je předpokladem bojeschopnosti každé armády. Spolu s odbornou a psychickou přípravou tvoří tělesná příprava základ profesio-

nální připravenosti každého vojáka. To je pádný důvod k tomu, aby všechny vyspělé armády měly v systému přípravy vojsk zařazenu tělovýchovu jako jeden ze základních stavebních kamenů.

Armáda Dánského království není výjimkou. Pozitivní vztah společnosti k pohybovým aktivitám vytváří příznivé klima i uvnitř armády, která je dosud poloprofesionální. Existence vojenských sportovních federací však skýtá záruku, že i po hlubší profesionalizaci armády si tělesná výchova a sport udrží svoje postavení a že bude nadále plnit úkoly, které doposud mají.

Srovnání systému tělesné výchovy a sportu armády Dánského království s obdobným systémem AČR potvrdilo také vzrůstající polarizaci služební tělovýchovy a sportu. Zatímco služební tělovýchova významně přispívá k připravenosti vojenského profesionála, vrcholový sport „pouze“ reprezentuje armádu na veřejnosti. Výjimkou jsou vojenské sporty, které do určité míry souvisejí s výcvikem. Příkladem v tomto smyslu mohou být Dánsko a Norsko, kde je vojenský pětiboj součástí učebních programů vojenských škol a je za něj udělován zápočet.

Za velmi pozitivní lze považovat postoj představitelů obou států ke vzdělání, který je pro rozvoj a posílení stabilních, mírových a demokratických společností všeobecně uznáván za klíčový.

O tom, že pochopení významu kvalitního vzdělání není nic nového, svědčí již názory našeho prvního velitele ozbrojených sil v moderních dějinách. T. G. Masaryk požadoval [5], aby demokratická armáda byla armádou myslících vojáků, kde velitel – protože mu budou podřízeni občané vzdělaní a myslící – musí být především sám vzdělaný, s kulturou rozumu, ducha a srdce, aby vzdělání nebylo hrází mezi vojskem a civilním obyvatelstvem a aby se armáda sama propagovala v civilních kruzích právě vzděláním.

Proto nelze opomenout znovu podtrhnout význam kvalifikovaného vedení tělesné přípravy vojenských profesionálů. Spolupráce armády s civilním sektorem (Institut sportu Kodaňské univerzity nebo v případě AČR Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu) je tím, co zdánlivě protikladné součásti společnosti spojuje.

Použité prameny a literatura:

- [1] *Danish Defence-Aim and Tasks – electronic information.*
URL:<<http://www.forsvaret.dk/FKO/eng/Fact+and+Figures/Aim+and+tasks/>>
[cit. 2004-07-20]
- [2] *Danish Defence-Personal Strenght – electronic information.*
URL:<<http://www.forsvaret.dk/FKO/eng/Fact+and+Figures/Employees/>>
[cit. 2004-07-20]
- [3] *Human Development Reports – electronic information.*
URL:<http://www.hdr.undp.org/statistics/data/indic_indic_123_1_1.html>
[cit. 2004-07-20]
- [4] KUBÁLEK, L. „Koncepce speciální tělesné přípravy.“ *Vojenský profesionál*. Praha: Avis, 1993, č. 12, s. 18-19, 1994, č. 1, s. 16-18, 1994, č. 2, s. 23-24. ISSN 1210-3179.
- [5] MASARYK, T. G. *Cesta demokracie. Soubor projevů za republiky. 1918-1923.* Praha: Čin 1933-1934.
- [6] PŘÍVĚTIVÝ, Lubomír. *Vojenská tělovýchova*. 1. vyd. Praha: Karolínium 2004. 109 s. ISBN 80-246-0805-7.